

A GEOGRÁFIA IDŐSZERŰSÉGE

The actuality of geography

CSORBA PÉTER

Debreceni Egyetem

csorba.peter@science.unideb.hu

ABSTRACT

The geography is the science of space and deals with the interactions between natural endowments and social demands. The 150 years old Hungarian Geographical Society exceeded left behind its romantic, discovering era, and today focuses on new fields as geopolitics or geoinformatics.

Keywords: renewal mission, challenges, geopolitics, regionality, tourism

EGY BAKI APROPÓJÁN

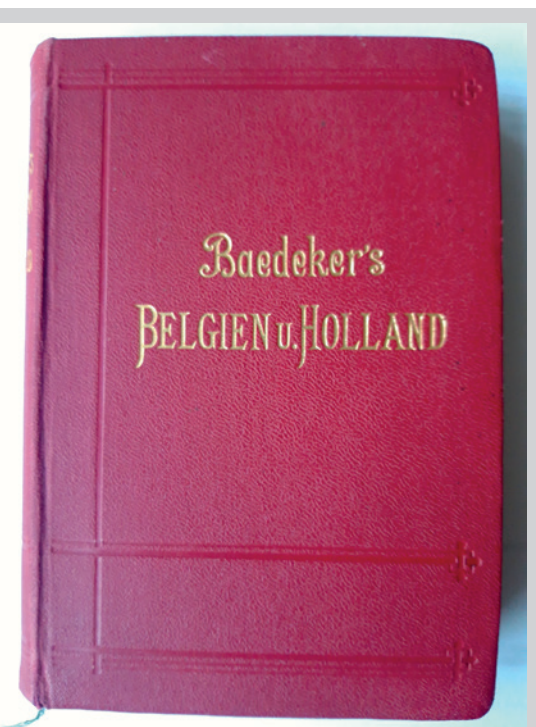
A brit külügyminiszter egy moszkvai tárgyalásán összetévesztette a Fekete-tengert a Balti-tengerrel... Kínos eset. Nem figyelt a földrajzórán – vonja le a következtetést a hír olvasója. Egyúttal megerősödik az a meggyőződése, hogy a földrajz arról szól, hol vannak a tengerek, hegyek, városok, hol mennyi vasércet bányásznak és hol természetnek cukorrépat. A geográfiai tudás részben valóban ilyen tényeken alapul, de sajnos a közfelfogásban meg is marad egy „adathalmaz” tantárgynak. Pedig legalább addig el kellene jutnia a közoktatásnak, hogy a topográfiai ismereteken túl a „miért ott” kérdésre is választ tudjon adni a tanuló: miért ott vannak a hegyek, miért ott képződött a vasérc és miért ott lehet cukorrépat termelni? A szűk órakeretben azonban már a **miért** megvilágítására is alig jut idő. Később felnőttként pedig aktuális környezetvédelmi, éghajlatváltozási, migrációs, energiatermelési, közlekedésföldrajzi **összefüggések** felismerésére volna szükség a világban történő eligazodáshoz. Az ismeretszerzés sorrendje nem felcserélhető. Nem lehet átugrani a tények és az adatok lépcsőjét, mert csak ezek birtokában tudunk válaszolni a „miért ott” kérdésre, az összefüggések pedig csak a tények és az ok-okozati kapcsolatok tükrében tárulnak fel. Ráadásul a felnőtt lakosság egyébként is gyöngye lábakon álló földrajzi térszemléletét gyakran zavarja meg, hogy nívós napi- és hetilapokban is rendszeresen előfordulnak hibás térképek, pl. amelyen Szicília Máltaként szerepel, vagy a szerkesztő a tervezett új indonéz főváros helyét Borneó helyett Celebesz szigetére teszi...

Néha felbukkannak olyan vélemények is, hogy a digitális adatszerzési lehetőségek révén, a tények mindenki számára könnyű elérhetősége miatt nincs is szükség a csupán adathalmaznak felfogott, megismert földrajz tantárgyra. A közmegejtélés szerint a földrajz leragad a másodlagos hasznosságú „hol és mennyi” adatoknál... „Beütöm a telefonomba, hogy vasércbányák, és rögtön kidobja, hogy hol, mennyi. Miért kellene ezt nekem fejből tudni?” A bonyolult földtani, éghajlati, talajtani, környezetvédelmi, gazdasági, demográfiai kapcsolatokat pedig az átlagosan iskolázottak nem is tekintik nélkülözhetetlen ismeretnek. A közfelfogás a földrajzot nem azonosítja evidens módon olyan szakterületként, amely választ ad számos mindennapi jelenségre, problémára, legfeljebb az időjárás és a természeti katasztrófák hírei kapcsán jönnek elő földrajzóra tanulóknak. Pedig a földrajz egyedülálló módon egyszerre természet- és társadalomtudomány, ezáltal páratlan lehetőséget kínál a természeti és társadalmi jelenségek összekapcsolására és a „világfaluvá” zsugorodott világunk egymástól térben távoli helyein lezajló eseményei közötti viszony megvilágítására.

A FÖLDRAJZI TÁRSASÁG „ROMANTIKUS KORSZAKA”

Az 1872-ben, 150 évvel ezelőtt alapított Magyar Földrajzi Társaság a földrajzi ismeretekre igen fogékony időszakban lett a geográfiai ismeretek zászlóvivője. Ez a „romantikus” geográfia akkoriban a távoli egzotikus helyek felfedezését és az éledező turizmus legnépszerűbb célhelyszíneinek bemutatását jelentette. A 19-20. század fordulóján tűntek el a világtérképekről az utolsó fehér foltok, ugyanakkor a legfejlettebb európai országokban és az USA-ban már a felső középosztály számára is elérhetővé vált az élményt és pihenést

nyújtó utazás, a tengerparti vagy a hegyvidéki nyaralás. A nemzetközi idegenforgalom történetében ez volt a nagy „bédekker-korszak”, amikor Karl Baedeker lipcsei német könyvkiadó kiadványaihoz (az első részletes, gondosan összeállított, gyakorlati tudnivalókat is felölelő útikönyvekhez) a cég több száz szerződéses levelező partnerétől gyűjtötte össze az aktuális adatokat; vasúti menetrendet, múzeumok nyitvatartási idejét, szállások árát stb. (1. ábra).

1. ábra. Karl Baedeker lipcsei kiadójának Belgium és Hollandia című kötete, 23. kiadás, 1904-ből

A tudományos, illetve a rekreációs célú utazásokból szerényebb mértékben, de a magyar tudósok és érdeklődő polgárok is kivették részüket. Xantus Jánostól Déchy Mórig, Teleki Sámuelről Prinz Gyuláig sokan hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar geográfia bekerült a nemzetközi tudományos vérkeringésbe. Felfedezéseik szellemi hozadéka erősítette a hazai földrajzi közoktatást, gyűjtőmunkájuk pedig megalapozta számos hazai természettudományi kollekció anyagát. A 19. század vége felé a természettudományos tájékozottság és természetbarátság nálunk is szinte divattá vált. Sokan tudtak pl. arról, hogy Kossuth Lajosnak értékes természetrajzi gyűjteménye volt (2. ábra), vagy hogy Eötvös Loránd a két lányával számos alpesi hegycsúcsot megmászott. Az első világháború előtti Budapesten – leginkább a Társaság szervezésében – előadást tartottak világhírű felfedezők is, köztük Sven Hedin, Roald Amundsen és Fridtjof Nansen.

Ez a felfedezéseket, „hajmeresztő kalandokat” népszerűsítő geográfia természetesen vonzotta a nem kifejezetten tudományos érdeklődésűeket is – arisztokratákat, nagyiparosokat, kereskedőket, politikusokat – akik kedvező hatást gyakoroltak a Társaság, illetve a szakma érdekérvényesítő képességére. A távoli helyekre induló expedíciókat a „komoly” tudományos célok elé helyező szemlélet még a Társaság vezetését is hatalmába kerítette. Az 1909. évi közgyűlésen felvetődött, hogy hova induljon a magyar expedíció, az Északi- vagy a Déli-sarkra (FODOR F. 2006). A korabeli hazai tudományos kutatások háttérbe szorítását ostromozó kritikájával Fodornak nincs teljesen igaza, hiszen a Balaton-kutatás nemzetközileg is élvonalbeli tudományos geográfiai program volt. Fodor károsnak tartotta, ha a legjobb tudósok túl sokat foglalkoznak a tudomány népszerűsítésével, pl. szerinte Cholnoky Jenőnek a rengeteg színes előadása és publikációja mellett nem volt elég ideje, ereje az Alföld-kutatási programhoz.

2. ábra. Egy Kossuth Lajos által meghatározott csiga a Debreceni Egyetem Ásvány- és Földtani tanszéke gyűjteményében (fotó: Csorba P.)

NÉPSZERŰSÍTŐ, VAGY TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG?

Elgondolkodtató, hogy az Társaság tevékenysége mind a mai napig ingadozik a tudományos és a népszerűsítő irányvonal között. Egy néhány évvel ezelőtti „stratégiai” megbeszélésen újra sarkosan megfogalmazódott a dilemma: mi a **Társaság küldetése**? Tekintélyes szakmai klub, vagy széles tömegeket megmozgató fórum legyen? Mivel manapság a tudományos érdekek egyre kevésbé kötődnek a tudományos szervezetekben folyó munkához, az itteni szerepvállalás folyamatosan veszít vonzerejéből, csökken a taglétszám és anyagi csőd fenyeget. A másik stratégia követése esetén a látványos akciók, sikeres pályázatok növelhetik a földrajz ismertségét, újra lehetnek pénzes támogatók, akiknek adományaiból majd áldozhatunk a „tisza tudományra” is.

De az is lehet, hogy rosszul van feltéve a kérdés. Nem a vagy-vagy, inkább az is-is felé kellene törekedni. A kétféle forgatókönyv összesítméséhez azonban üzleti vénával megáldott tudós vezetés kellene. Persze a fenti kettősség béklyója nem csupán a mi társaságunk sikereit fékezi. Ugyanilyen feszítő ellentmondások sújtják a geológus, a hidrológus, a meteorológus, a talajtanos stb. szakmai civil szervezeteket is. Legfeljebb ezek működőképességéhez hatékonyabban tud hozzájárulni néhány profitorientált cég, pl. bányavállalat, atomerőmű, MOL, Meteorológiai Szolgálat. Ez a felemás helyzet külföldön is jellemző. Például a Francia Földrajzi Társaság 2021-ben ünnepelte megalapításának 200. évfordulóját, a nagyszabású rendezvényen azonban feltűnően szerény számú külföldi meghívott jelent meg, az angolszász országok földrajzi társaságai például csak elvétve tartották fontosnak a részvételt (házánkat és Társaságunkat Lóczy Dénes elnök képviselte).

Az említett kettős cél dilemmáján segít fölülemelkedni, hogy a Társaság számára kiemelt fontossággal bíró feladat a földrajz közoktatási oldalának gondozása. Ez csak részben érinti a nagybetűs tudományt, de nem is népszerűsítésre törekvő tevékenység. A Társaság harcát a közoktatási keretek bővítéséért mindig támogatták azok a földtani, geofizikai, hidrológiai, meteorológiai, bányászati, barlangkutató stb. civil szervezetek, amelyek szakterülete a közoktatásban először a földrajz órákon jelenik meg. Tanulságos olvasni a Földrajzi Közlemények régi számaiban, hogy már száz évvel ezelőtt is akut problémának ítélték a földrajzórák alacsony számát, és a legtekintélyesebb tudósok Lóczy Lajos, Cholnoky Jenő, Teleki Pál vezetésével sorozatosan folyamodtak a „Méltóságos Minister Úrhoz” a helyzet javítása érdekében. És ezt tesszük mind a mai napig...

ÚJ CÉLOK MEGFOGALMAZÁSA

Néhány éve a Társaság vezetése nyolc pontban fogalmazta meg a kerettanterv készítői számára a megújítandó közismereti földrajzoktatás jövőképét.

- Kiemelkedő fontosságú a **hon- és népismeret**, amely stabil háttérrel nyújt egy pozitív, optimista patriotizmushoz. A nemrég létrejött közép-, kelet-közép-európai államokban Észtországtól Horvátországig, vagy az önállósodás felé törekvő ország-részekben, pl. Skóciában, Katalóniában a történeti földrajz, a helyi kultúrtájak gondozása, rehabilitálása fontos eleme lett a nemzeti identitás erősítésének (CSORBA P. – CSATÁRI B. 2017).
- Uniós csatlakozásunkkal **Európa tágabb hazánkká lett**, közös cél európaiságunk megőrzése, elmélyítése, amihez nélkülözhetetlen ismerni a kontinens természeti és társadalmi adottságait.
- Nem tudunk (és nem is szabad) kimaradni az emberiség **globális problémáinak** (éghajlatváltozás, urbanizáció, tájérzékenység, körforgásos gazdaság, tömegturizmus, energiabiztonság, demográfiai és migrációs válságok kezelése stb.) megoldásából (KOC SIS K. et al. 2018, 2021).
- A földrajzi ismeretek feldolgozásával fejleszthető a **digitális kultúra**. A geoinformatika kiváló lehetőség az összefüggések bemutatása, a kartográfiai térszemlélet fejlesztése, a modellek alkalmazása érdekében és út a mesterséges intelligencia felé.
- A klasszikus gazdaságföldrajz minőségi megújulását eredményezheti a közoktatásból súlyosan hiányzó **közgazdasági, pénzügyi**, banktechnikai ismeretek beépítése a tananyagba.
- A hagyományos statisztikai adatok, mint pl. a nemzeti jövedelem (GDP) számításának elemzésétől tovább kell lépni a **komplex mutatók**, mint pl. a globális elégedettségi (WHR), az életminőségi (PQLI), vagy a szociális sebezhetőségi (SVI) indexek értelmezése felé.
- A földrajz rendkívül sokrétű ismerethalmaza révén alkalmas az **absztrakt gondolkodás** fejlesztésére, az érveléstechnika erősítésére, a mindennapi jelenségek tág összefüggésrendszerbe helyezésének gyakorlására.
- A földrajzi tananyag folyamatosan figyelmeztet a földi nyersanyag-, energia- és ökológiai szolgáltató képesség korlátaira. A takarékos, környezetkímélő szemlélet erősítése alkalmas a hosszú távon fenntartható, egészséges **életmód** szükségességének hangsúlyozására.

A fenti célok ma is aktuálisak, érvényesek. Az akkori próbálkozások némi eredményt is hoztak, pl. a közgazdaságtudományi szakokra történő felvételibe már beszámítható a földrajz érettségi eredménye. Ezzel kétségtelenül erősödött a földrajz pozíciója, egyúttal a közgazdasági képzés alapozó tárgyai között a földrajzi jellegű intézetek, tanszékek fontossága. Kicsit visszatértünk oda, amikor Teleki Pál idejétől kb. az 1990-es évekig a „közgázon” kötelező alapozó tárgy volt a gazdaságföldrajz. A hangsúlyok

finom áthelyeződését azért jól jellemzi, hogy a gazdaságföldrajz megnevezése mellett új, speciális szakterületek nevei kerültek be a Budapesti Corvinus Egyetem tanszékeinek nevébe: Gazdaságföldrajz, Geoökonómia és Fenntartható Fejlődés tanszék, amely a másik 3 tanszékkal (Nemzetközi Kapcsolatok tanszék, Politikatudományi tanszék, Világgazdasági tanszék) együtt alkotja a Nemzetközi, Politikai és Regionális Tanulmányok Intézetet.

ÚJ FÖLDRAJZI „HÍVÓSZAVAK”

A Magyar Földrajzi Társaság szervezeti felépítése 150 év alatt jelentősen differenciálódott. A két nagy szervezeti kategória, a szakosztályok és a területi osztályok rendszere nagyjából az 1950-es években alakult ki. A 3 évig tartó, politikai indíttatású szüneteltetést követően a Társaság 1952-es újjáalakulásakor két szakosztály jött létre, a Természetföldrajzi, valamint a Gazdaságföldrajzi szakosztály. Az évtized végére ezekhez csatlakozott a Térképészeti és az Oktatásmódszertani szakosztály, illetve a Hegymászó csoport. Az ezredforduló éveiben a sor kiegészült a Turizmusföldrajzi, valamint a Biztonságföldrajzi és Geopolitikai szakosztállyal. Közben sajnos sokat veszített korábbi aktivitásából és a megszűnés határán van a Hegymászó szakosztály, az 1970-es években alakult Orvosföldrajzi szakosztály működését pedig Egészségföldrajzra átnevezve sem sikerült számottevően élénkíteni. Pedig az éghajlatváltozásra és a tömegeket megmozgató utazásokra számos ismert egészségügyi problémát (hősgstressz, Covid-19, allergén növényfajok terjedése stb.) lehet visszavezetni.

Az újabb szakosztályok közül a Biztonságföldrajzi és Geopolitikai szakosztály megalakulását tekinthetjük sikertörténetnek. A földrajz – mint egyértelműen tértudomány – kifejezetten közel áll a globális struktúrák vizsgálatához. A geopolitika egyféle megközelítés szerint a globális politikai egyensúly és az állandó nemzeti érdekek tekintett világméretű hatalmi egyensúly kérdéskörét jelenti, más meghatározás szerint a politikatörténeti minták földrajzi meghatározottságát vizsgálja, de van, aki szerint a geopolitika célja annak hangsúlyozása, hogy a politikai uralom nem csupán az emberi és anyagi erőforrások függvénye, hanem azon földrajzi körülményeké is, amelyek között a hatalmat gyakorolják (Hungarian Geopolitics 2019).

A háromféle meghatározás közös eleme, hogy a **geopolitika** meghatározó mértékben földrajzi tudományterület, mindháromban – bár némileg eltérő hangsúllyal – kulcsfontosságú a geográfiai alapállás. A szakterület növekvő népszerűségét jelzi, hogy a hazai könyvpiacra is megjelentek ilyen témájú könyvek, pl. *A földrajz fogságában* (MARSHALL, T. 2018), amelynek kissé hangzatos kedvcsináló fülszövege szerint: „Tíz térkép, amely mindent elmond arról, amit tudni érdemes a globális politikai folyamatokról”. Most, az

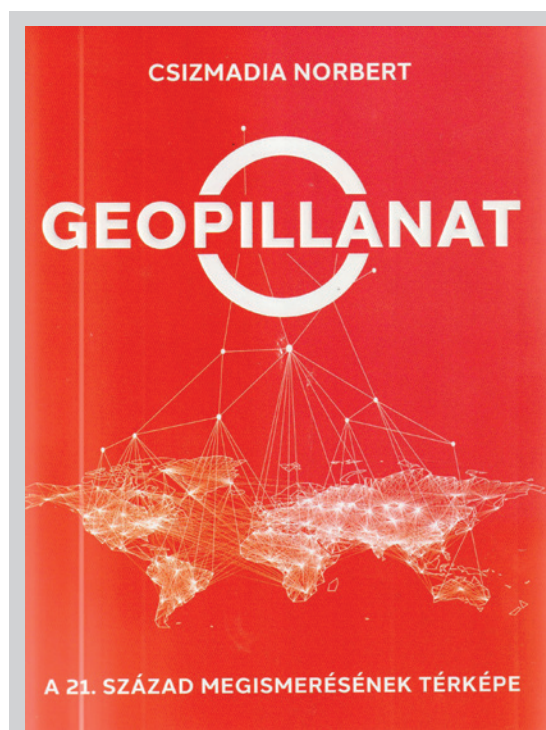
orosz-ukrán háború árnyékában döbbenetesen időszerűnek érezzük Marshall gondolatmenetét. „A földrajzi adottságok természetesen nem határoznak meg minden eseményt és folyamatot... de azok a 21. század előrehaladtával továbbra is formálni fogják a jövőt”. A stratégiai elemzők ma is gyakran jutnak arra a végkövetkeztetésre, hogy változhat a haditechnikai képesség, változhat a háborús elszántság és motiváció, egy valami azonban nem: és ez a földrajzi helyzet. Ennek szerepét lehet ugyan valamennyire tompítani, de teljesen figyelmen kívül hagyni nem.

A hagyományos földrajzi determinisztikus gondolatokat bemutató publikációk mellett felbukkant a geográfiai meghatározottság egészen új szintjét bemutató gondolatkör, amiről a **Geopillanat** című könyvben (CSIZMADIA N. 2016; 3. ábra) ez olvasható: „A fejlődés nem hatástalanította a földrajzi elhelyezkedést... a 21. század felfedezői azonban nem a Sarkcsillag, hanem innovációs klaszterek alapján tájékozódnak, földgömbök helyett egyetemi hotspotglóbuszokat rajzolunk... bárhová nézünk, a dinamikus társadalom- és gazdaságföldrajz dominál” (p. 349.). Csizmadia látványosan mutatja be a világméretű „összedrótózottságot”, a legkülönfélébb pénzügyi-gazdasági-kulturális ágazatok globális hálózatát. A szerző a könyv első fejezetének ezt a sokatmondó címet adta: „Miért fontos a földrajz a globalizáció megismerésében?”

Az utóbbi években világhírű publicistaként megismert izraeli HARARI, Y. N. (2018) egyenesen a hálózatosodásban, a szellemi energiák összekapcsolásában látja Eurázsianak az emberiség történetében játszott kiemelkedő szerepét. Szerinte az írásbeliség és a számolás segítségével kialakított, „közös szellemi mítoszokon alapuló tömeges együttműködési hálózatok” döntő szerepet játszottak a kelet-mediterrán kultúra ókori felvirágzásában. Nem jött létre ilyen szellemi energiacentrum a szubszaharai Afrikában, Amerikában és Ausztráliában, pedig a gyarmatosítók megjelenéséig sem az európai, sem a kelet-ázsiai gazdasági, politikai erőközpontok nem akadályozták az említett kontinensek őslakosságának kibontakozását.

A geográfia megújulását szolgálják a területi egyenlőtlenségeket, az elmaradott régiók kialakulását, az elmaradottság tartós megmaradásának okait vizsgáló ún. **regionális kutatások**, amelyeket a Magyar Regionális Tudományi Társaság (MRTT) fog össze. Az utóbbi évek fontos felismerése, hogy a régiók lemaradásához vezető folyamatok

3. ábra. Csizmadia Norbert: *Geopillanat* című könyvének borítója

számszerűsíthetők, előre jelezhetők és modellezhetők. A területi egyenlőtlenségeket a természeti, demográfiai, vallási okokon kívül történelmi, szociológiai és geopolitikai tényezők is befolyásolják, emiatt ezek a kutatások szükségszerűen interdiszciplináris jellegűek. A területi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a **kreatív gazdaság** (KOVÁCS Z. et al. 2011) térnyeréséhez a geográfia is képes számottevően hozzájárulni, a természeti és a társadalmi tényezők kölcsönhatásaira összpontosító földrajzos gondolkodás a tervezési folyamat igen hasznos eleme lehet.

A Társaság szakosztályai közül legutóbb, 2011-ben a **turizmusföldrajzi** alakult meg. A turizmus erős geográfiai meghatározottságát nem lehet kétségbe vonni (MICHALKÓ G. 2016). A számtalan motivációs kutatás szerint a turisták, nyaralók céljai között első helyen áll a műemlékek, történelmi városok felkeresése, második leggyakrabban megjelölt cél az új tájak megismerése, a harmadik pedig a bepillantás a helyi emberek életmódjába, életkörülményeibe. A turizmus által felduzzadó szezonális népességnövekedés komoly változásokat indít meg a közlekedési és más ellátó infrastruktúrában. Megváltoznak az elsődleges földhasználati célok, éles verseny alakul ki a városkörnyéki és a vízparti földterületekért. A természet és az épített környezet védelme számára egyformán nagy kihívás a tömegturizmus, ezért sorra vezetnek be látogatási korlátozásokat barlangokban (pl. Altamira), kilátópontokon (pl. a hawaii Mauna Kea kráterperemén), belvárosokban (pl. Dubrovnik), nehezen megközelíthető falvak esetében (pl. Cinque Terre) stb. (4. ábra). A népszerű idegenforgalmi helyszínek fizikai kapacitásának és ökológiai teherbíró képességének vizsgálata igen aktuális tájökológiai kutatási téma. A geográfia ezen a szakterületen is képes új lendületet kapni. Sajnos a felsőoktatási szakok hivatalos besorolása szerint a turizmus-vendéglátást a gazdaságtudományokhoz sorolták, ezért a tudományegyetemek földrajzi műhelyei csak alárendelt szerepet kaphattak a szak létesítésében és oktatásában.

Ha visszagondolunk a földrajz perspektivikus területeit és küldetését számba vevő felsorolásra, a jelenleg húzóágazatnak tekinthető, a felsőoktatásban stabil népszerűségnek

örvendő és nem utolsó sorban biztos elhelyezkedési lehetőséggel kecsegtető szakirányok közül a **geoinformatika** nem jelenik meg a Társaság szakosztályai között. Ez nem kirívó anomália, az informatika a Magyar Tudományos

4. ábra. Megtelt! Útelzáró sorompó Vernazza falu (Olaszország, Liguria) szélén (fotó: Csorba P.)

Akadémia szervezeti hierarchiájában sem szerepel pl. önálló osztályként, csupán a tudományos bizottságok szintjén a Matematikai, valamint a Műszaki és a Földtudományok osztályán belül. A Földtudományok Osztályához tartozó geoinformatikusok egy része is inkább a Geodézia és Geoinformatika Tudományos Bizottságot erősíti, míg a kifejezetten földrajzos geoinformatikus kollégák a Természetföldrajzi Tudományos Bizottságnak egy albizottságában dolgoznak. Erre az ellentmondásos helyzetre a hivatalos akadémiai válasz általában azt hangsúlyozza, hogy az informatika nem tekinthető önálló tudománynak, „csupán” egy modern módszer, egy olyan technika, amelyet számos tudományterület alkalmazhat a talajműveléstől az idegtudományon keresztül a nyelvészetig. A földrajz oldaláról nézve ez az álláspont kevésbé tűnik megalapozottnak. Ilyen indokkal a térképészetet is pusztán módszertani segédletnek minősíthetnénk. A geográfia, mint alapvetően térben gondolkodó tudomány számára azonban a digitális kartográfiai megjelenítés is sokkal több, mint egyszerű technikai lehetőség. A térképek segítségével magasabb minőségi szintre emeljük a földrajzi mondanivalót, ezek mással nem helyettesíthető vizuális eszközök. A közoktatás alsóbb szintjén a térkép általában megmozgatja a tanulók fantáziáját, igen nagy szerepe van az absztrakt gondolkodás fejlesztésében. Véleményünk szerint tehát a geoinformatika, különösen annak kartográfiai, tájmetriai, modellalkotási és geostatistikai oldala jelentősen túlmegy egy átlagos módszertani alkalmazás keretein.

Végül megemlíthetünk még egy tényezőt, amelynek hiánya hátrányosan érintheti a geográfiai ismeretek felhasználását, a geográfiából történő megélés lehetőségét. A földrajzi adatok összegyűjtésekor a talajfeltárások létesítésétől a fényképek készítésén át a drónok alkalmazásáig, majd az adatok informatikai feldolgozása során a szoftverek használatát illetően, végül az eredmények publikálásakor, tervezési folyamatokban történő felhasználásakor ugyanis nem nélkülözhetők bizonyos **jogi ismeretek**. A természetvédelmi, építési, tulajdonosi, földhasználati, törvények, rendeletek, általános és ágazati tervek, stratégiák, jövőképek, uniós irányelvek mára igen bonyolult és folyamatosan változó (néha egymásnak is ellentmondó!) jogi hálózatot alkotnak. Ezek ismerete nélkül könnyen tévútra futnak a környezet-, természet- és tájvédelmi, -tervezési és -kezelési elképzeléseink, a szakmai viták során hátrányba kerül a geográfiai álláspont, mert nem tudjuk kellően alátámasztani törvényi előírásokkal. A földrajzos felsőoktatási programokból ugyanis csaknem teljesen kimarad a környezetvédelem, földhasználat, táj- és településtervezés stb. jogi hátterének bemutatása. A tájépítészek képzése pl. sokkal nagyobb súlyt helyez azokra a jogszabályokra, amelyek alapján a tervtanácsok és különféle egyeztetési fórumok működnek.

ÖSSZEGZÉS

A földrajzot sem az oktatási, sem a tudományos körülményei, lehetőségei nem kényeztetik el. Úgy látjuk, hogy voltak a mainál nagyobb társadalmi támogatottságot élvező, népszerűbb korszakai is, bár az általa nyújtott ismeretek közhasznúságát ma sem kérdőjelezzük meg. A mindennapokban leginkább talán a meteorológiai és a közlekedésföldrajzi ismeretekre van szükség. A földrajz közismereti jellege uniós csatlakozásunkkal és a globalizációval minden bizonnyal erősödött. Az egész világra kiterjedő hírfolyamok közötti eligazodást, a nagyléptékű folyamatok kapcsolatát az ezekhez képest szükség-szerűen lokális tapasztalatainkkal csak bizonyos térbeli ismereteken keresztül lehet helyesen értelmezni. Vannak ma is távlatos perspektívát adó geográfiai szakmai részterületek, pl. az éghajlatváltozás hatásának elemzése, a geopolitika, a regionalitás, a geoinformatika stb., amelyek nyilvánvalóan nem állnak meg földrajzi ismeretek nélkül.

IRODALOM

- CSIZMADIA NORBERT (2016): Geopillanat. A 21. század megismerésének térképe. – L'Harmattan Kiadó, Budapest. 407 p.
- CSORBA PÉTER – CSATÁRI BÁLINT (2017): Tájföldrajz és táji önazonosság. – Magyar Tudomány 178. 3. pp. 284–292. ([link](#))
- FODOR FERENC (2006): A magyar földrajztudomány története. – MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest. 820 p. ([link](#))
- HARARI, YUVAL NOAH (2018): Sapiens. Az emberiség rövid története. – Animus Kiadó, Budapest. 383 p.
- KOCSIS KÁROLY – HORVÁTH GERGELY – KERESZTESI ZOLTÁN – NEMERKÉNYI ZSOMBOR (2018): Magyarország Nemzeti Atlasza. Természeti környezet. – MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Budapest. 187 p. ([link](#))
- KOCSIS KÁROLY – KOVÁCS ZOLTÁN – NEMERKÉNYI ZSOMBOR – KINCSES ÁRON – TÓTH GÉZA (2021): Magyarország Nemzeti Atlasza. Társadalom. – Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Budapest. 196 p. ([link](#))
- KOVÁCS ZOLTÁN – EGEDY TAMÁS – SZABÓ BALÁZS (2011): A kreatív gazdaság földrajzi jellemzői Magyarországon. – Tér és Társadalom 25. 1. pp. 42–62. DOI: <https://doi.org/10.17649/TET.25.1.1772>
- MARSHALL, TIM (2018): A földrajz fogságában. – Park Könyvkiadó, Budapest. 345 p.
- MICHALKÓ GÁBOR (2016): Turizmológia. – Akadémiai Kiadó, Budapest. 266 p. DOI: <https://doi.org/10.1556/9789630597173>
- Magyar Regionális Tudományos Társaság honlapja – www.mrnt.hu
- Szerző nélkül (2019): Geopolitika. – In: Pallas Athéné Könyvkiadó, Hungarian Geopolitics 1. p. 7.